

CLASS : 10th (Secondary)

Code No. 138

Series : Sec/Annual-2023

रोल नं०

पूर्व मध्यमा सह माध्यमिक परीक्षा संस्कृत साहित्य (परम्परागत संस्कृत विद्यापीठ)

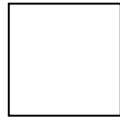
Sub. Code : 1003/SSA

(Only for Fresh/Re-appear/Improvement/Additional Candidates)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 80

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 8 तथा प्रश्न 5 हैं।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।
- उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।



- परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें। रोल नं० के अतिरिक्त प्रश्न-पत्र पर अन्य कुछ भी न लिखें और वैकल्पिक प्रश्नों के उत्तरों पर किसी प्रकार का निशान न लगाएँ।
- कृपया प्रश्नों के उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

निर्देश - सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

[वस्तुनिष्ठात्मक प्रश्नाः]

1. अधोलिखितानां प्रश्नानामुत्तरं विकल्पेषु शुद्धविकल्पं चित्वा ददतु —

1 × 10 = 10

(i) कः अजरामरवत् विद्यामर्थं च चिन्तयेत् ?

(क) मूर्खः

(ख) प्राज्ञः

(ग) अज्ञः

(घ) निन्दकः

(ii) कः पिता शत्रुः ?

(क) ऋणकर्ता

(ख) धनदाता

(ग) पण्डितः

(घ) मूर्खः

(iii) उद्यमेन कानि सिध्यन्ति ?

(क) कार्याणि

(ख) धनानि

(ग) पुस्तकानि

(घ) आपणानि

(iv) नरपतेः किन्नाम ?

(क) सुदर्शनः

(ख) विक्रमादित्यः

(ग) शूद्रकः

(घ) अश्वघोष



(v) व्यसनेन निद्रया कलहेन वा केषां कालो गच्छति ?

(क) विदुषाम्

(ख) धीमताम्

(ग) मूर्खाणाम्

(घ) धनिकानाम्

(vi) कपोतस्य किन्नाम् ?

(क) वायकः

(ख) ब्रह्मदत्त

(ग) वायसः

(घ) चित्रग्रीवः

(vii) जीवलोकस्य कति सुखानि ?

(क) पञ्च

(ख) अष्ट

(ग) द्वादश

(घ) षड्

(viii) चन्द्रः किं हन्ति ?

(क) प्रकाशम्

(ख) दारिद्र्यम्

(ग) तमः

(घ) यौवनम्

(ix) हितोपदेशस्य को लेखकः ?

(क) कालिदास

(ख) वाणः

(ग) दण्डी

(घ) नारायणपण्डितः

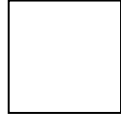
(x) व्यसनेन निद्रया कलहेनवा केषां कालो गच्छति ?

(क) विदुषाम्

(ख) धीमताम्

(ग) मूर्खाणाम्

(घ) धनिकानाम्



2. अधोलिखित प्रश्नानां उत्तराणि **एकपदेन** लिखत —

1 × 30 = 30

(i) मूषकमित्रेण के मुक्तवन्धनाः ?

(ii) गतायुषः कस्य वाक्यं न शृण्वन्ति ?

(iii) अयं निजः परोवेति केषां गणना ?

(iv) नारिकेल समाकाराः के दृश्यन्ते ?

(v) अतिथिः किमादाय गच्छति ?

(vi) स्त्रीणां कति दूषणानि ?

(vii) मरीचिमालिनी शब्दस्य कोऽर्थः ?

- (viii) कौमारे स्त्रियं कः रक्षति ?
 (ix) कल्पान्तस्थायिनः के ?
 (x) कस्य गृहं शून्यम् ?
 (xi) सदसि वाक्पटुता केषां प्रकृतिसिद्धम् ?
 (xii) बलवान् इन्द्रियग्रामः कं कर्षति ?
 (xiii) औषधं कस्य पथ्यम् ?
 (xiv) वायसः किन्नाम् ?
 (xv) मृत्युना केशेषु गृहीत इव कमाचरेत् ?
 (xvi) कस्य जन्म असंभवम् ?



- (xvii) सर्वस्य लोचनं किं ?
 (xviii) पापस्य किं कारणम् ?
 (xix) अजीर्णे किं विषम् ?
 (xx) गोदावरीतीरे कः विशालः तरुः ?
 (xxi) कीदृशः सिंहस्य मुखे मृगाः न प्रविशान्ति ?
 (xxii) यौवने स्त्रियं कः रक्षति ?
 (xxiii) उदारचरितानां कुटुम्बकं किं भवति ?
 (xxiv) कपोतस्य किन्नाम् ?

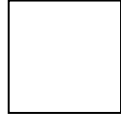
- (xxv) केन मित्राणि रिपवः जायन्ते ?
 (xxvi) संशयमनारुह्य कः भद्राणि न पश्यति ?
 (xxvii) काव्यशास्त्र विनोदेन केषां कालो गच्छति ?
 (xxviii) क्रियां विना कः भारः ?
 (xxix) कासां पतिरेको गुरुः ?
 (xxx) केनसमं सख्यं प्रीतिं न कारयेत् ?

[अति लघूत्तरीयाः प्रश्नाः]

3. निम्नांकितश्लोकेषु रिक्त स्थानानि पूरयत —

2 × 7 = 14

(क) नैनं छिन्दन्ति मारुतः॥



(ख) आयुः कर्म देहिनः॥

(ग) अथ चेत्त्वमिमं पापमवाप्स्यसि॥

(घ) अथ चैनं शोचितुमर्हसि॥

(ङ) यो ध्रुवाणि नष्टमेव हि॥

(च) यदा संहरते प्रतिष्ठिता॥

(छ) विहाय कामान्यः शान्तिमधिगच्छति॥

[लघूत्तरीय प्रश्नाः]

4. निम्नलिखितश्लोकेषु कयोश्चिद् द्वयोः व्याख्या सप्रसंगविधेया —

3 × 2 = 6

(क) नासतो विद्यते भावो नाभावो विद्यते सतः।

उभयोरपि दृष्टोऽन्तस्त्वनयोस्तत्त्वदर्शिभिः।।

(ख) स जातो येन जातेन याति वंशः समुन्नत्तिम्।

परिवर्तिनि संसारे मृतः को वा न जायते।।

(ग) वरमेको गुणीपुत्रो न च मूर्खशतान्यपि।

एकश्चन्द्र तमो हन्ति च तारागणा अपि।।

(घ) अयं निजः परो वेति गणना लघुचेतसाम्।

उदार चरितानां तु वसुधैवकुटुम्बकम्।।



5. निम्नांकित श्लोकान् पठित्वा श्लोकाधारित प्रश्नानां उत्तरं ददतु —

5 × 4 = 20

(i) तमुवाच हृषीकेशः प्रहसन्निव भारत

सेनयोरुभयोर्मध्ये विषीदन्तमिदं वचः।।

प्रश्ना :

(क) हृषीकेशः कं उवाच ?

(ख) कयोः मध्ये ?

(ग) भारत शब्दस्य कोऽर्थः ?

(घ) हृषीकेशशब्दस्य कोऽर्थः ?

(ङ) श्लोकेऽस्मिन् कः छन्दोऽस्ति ?

(ii) अधर्माभिभवात्कृष्ण प्रदुष्यन्ति कुलस्त्रियः।

स्त्रीषु दुष्टासु वाष्णेय जायते वर्णसंकरः॥

प्रश्ना :

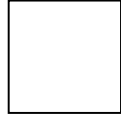
(क) कुलस्त्रिय कस्मात् प्रदुष्यन्ति ?

(ख) अधर्माभिभवात् काः प्रदुष्यन्ति ?

(ग) वर्णसंकरः कथं जायते ?

(घ) स्त्रीषु दुष्टासु को जायते ?

(ङ) वाष्णेय शब्दस्य कोऽर्थः ?



(iii) अनभ्यासे विषं विद्या अजीर्णे भोजनं विषम्

विषं सभा दरिद्रस्य वृद्धस्यतरुणी विषम्।

प्रश्ना :

(क) अनभ्यासे किं विषम् ?

(ख) भोजनं कथं विषम् ?

(ग) सभा कस्य विषम् ?

(घ) वृद्धस्य किं विषम् ?

(ङ) कश्छन्दो विद्यते ?

(iv) यस्वार्थास्तस्य मित्राणि यस्वार्थास्तस्य वान्धवाः।

यस्वार्थाः स पुमाँल्लोके यस्वार्थाः सहि पण्डितः॥

प्रश्ना :

- (क) कस्य मित्राणि ?
- (ख) यस्वार्थास्तस्य के ?
- (ग) कः लोके पुमान् ?
- (घ) कः पण्डितः ?
- (ङ) हि शब्दस्य कोऽर्थः।

